

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Instructio Practica ...

Unà cum Rubricis ejusdem Missæ brevibus Notis illustratis

De SS. Missæ Sacrificio Juxta Ritum Romanæ Ecclesiæ offerendo - Unà
cum Rubricis ejusdem Missæ brevibus Notis illustratis

Lohner, Tobias

Dilingæ, 1676

Pars III. De Ministrorum Officiis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-48307](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-48307)

ibidem tutam, ac in praxi securam vocat. Sequitur quartò. Si Particula vel Hostia reperiatur, de qua prudenter dubitari potest, num consecrata sit, adorandam esse sub conditione, reservandam in corporali aut tabernaculo, & in proxima vel eadem Missa ante ablutionis sumptionem à Sacerdote sumendam esse.

P A R S III.

DE MINISTRO RUM
OFFICIIS.

ET si ea, quæ ad Officium Diaconi & Subdiaconi pertinent, satis clarè in Rubricis Missalis explicata habeantur, quia tamen ex una parte hæ ipsæ illorum functiones cum functionibus Celebrantis permixtæ ibidem indicantur; ex altera verò parte negari non potest, plurimum memoriam in eiusmodi actionibus discendis & retinendis juvari, si ea, quæ ad quodvis Officium pertinent, ab alijs functionibus separata sub unum aspectum ponantur; & præterea etiam plerumque talibus Tironibus Missalia ad manum non sunt, visum est omnino è re fore, si hoc quoque subsidium dictis Tironibus non negaretur, id quod in hac parte breviter præstabitur.

TITULUS I.

DE OFFICIO DIACONI.

§. I.

Quid ab egressu usque ad Offertorium ei sit observandum.

I. Paratis omnibus rebus ad Sacrificium necessarijs, induit se Diaconus paramentis, & ad hoc juvatur à Ministris, ipse verò postea Celebrantem in paramentis induendis juvat, dumque amictum & stolam porrigit, easdem prope Crucem prius osculatur. Quod idem osculum etiam figit, quando

ipse pro se eas vestes & Manipulum accipit. Stolam verò dum induit, eam à lævo latere supra humeros ad dextram ducit, & sub brachio dextro cingulo connectit.

II. Dato ad exeundum signo Naviculam à Thuriferario accipit, & Celebranti cochlear porrigit, ita tamen ut tam hïc, quàm aliàs, quando id porrigit, semper & ipsum cochlear, & manum Celebrantis osculetur.

III. Postea faciens Cruci & Celebranti profundam reverentiam, junctis ante pectus manibus, capite cooperto ante Sacerdotem egreditur ad Altare. Si Celebrans pluviali utatur, ipse fimbrias ejusdem apprehendens Celebrantem à dextris comitatur.

IV. Ubi ad aram ventum est, suum birretum substituto porrigit, & à Celebrante quoque birretum cum Osculo accipit, ac Cæremoniario tradit, quæ tamen Oscula semper omittit in Officio Defunctorum, ac quando Venerabile Sacramentum prostat. Tum profundam Cruci reverentiam facit, aut si adsit Venerabile in Altari, omnino genuflectit.

V. Si aspersio Aquæ benedictæ facienda sit, à Substituto aspersorium accipit, illudque & manum Celebrantis osculans eidem Celebranti porrigit; si tamen Venerabile Sacramentum proftet, utrumque osculum omittendum est, quod idem etiam in aliarum rerum porrectione observandum erit.

VI. Quando Celebrans inchoat Psalmum *Judica*, ipse se quoque signo Crucis signat, & respondet Celebranti. Eodem modo se Cruce signat ad Versum *Adiutorium*, & ad *Indulgentiam*. Ad *Gloria Patri* verò caput inclinat. Cùm dicit *Confiteor* profundè se inclinat, & ad illa verba: *Et tibi Pater*: parùm se versùs Celebrantem convertit. Dum autem dicit *mea culpa*, dextrâ ter pectus percutit, sinistra infra pectus positâ. Ad *DEVS tu conversus* inclinat se cum Celebrante quoad humeros, non tamen ad Orationem deducit manus; quas semper, quando ijs ad Crucem aut percussione pectoris non utitur, moderatè erectas, & ita conjunctas, ut, quantum fieri potest, Dalmaticam non tangant, gerere debet.

VII. Dum Celebrans ad Altare ascendit, ipse ejus vestem anteriorem & albam attollit, & ubi is Altare osculatur, ipse Diaconus manibus junctis ante pectus, non super Altare positus genuflectit, & naviculam à Substituto accipit, parùmque incli-

inclinatus versùs Celebrantem dicit stans: *Benedicite Pater Reverende*: simulque cochlear porrigit, & iterum post incensum impositum accipit, semper & illud, & manum Celebrantis osculans. Subinde naviculam Thuriferario reddit, & ab eo thuribulum accipit, & osculans extremitatem catenæ & manum Celebrantis ita illud offert, ut catenæ summitas in manu sinistra, altera verò pars prope ipsum vas constituta in dextra Celebrantis collocetur. Dato Thuribulo stat aliquantulum post Celebrantem, & posteriorem partem Planetæ parùm elevat prope humeros, & quoties Celebrans ante mediùm Altaris transiens reverentiam facit, ipse genuflectit; dum verò Reliquias incensans Cruci priùs reverentiam facit, ipse quoque Diaconus solùm profundam reverentiam facit, cum Rubricæ p. 2. tit. 4. n. 7. solùm dicant, eum genuflectere debere, quando transit ante Crucem. Finitâ incensatione stans à latere Epistolæ in secundo gradu accipit thuribulum cum osculo manus & catenulæ à Celebrante, & recedens paululùm ab Altari Celebrantem incensat, factâ antè & post profundâ reverentiâ, & tunc thuribulû Cæremoniario reddit.

VIII. Post incensationem accedit ad dextram Celebrantis super secundum gradum, & ibi stat junctis ante pectus manibus. Signat autem se perinde ut Celebrans ad Introitum signo Crucis, & ad *Gloria Patri* caput versùs Crucem inclinat. Cum autem Celebrans in eodem loco *Kyrie eleison* dicit, ipse alternatim respondet, & statim post Subdiaconum, factâ priùs Cruci reverentiâ ad locum pro sessione deputatum accedit, ibique birretum Celebranti cum osculo illius & manus Celebrantis porrigit, & Casulam illius elevat ad sessionem commodiùs peragendam. Si verò non sedendum sit, tunc post introitum collocat se post Celebrantem iu secundo gradu.

IX. Quando Celebrans dicit Hymnum *Gloria*, ipse ad Altare ascendit, & stans à dextris, & manibus junctis ante pectus cum eodem Hymnum recitat, & caput ad *Adoramus, gratias, Domine I E S V, suscipe* perinde ut Celebrans inclinat, & in fine Cruce se signat. Tum iterum factâ genuflexione per breviorẽ viam ad sedem accedit, ibique manibus super genua extensis, & digitis junctis, capitèque cooperto sedet, quod tamen nudat, & inclinat, quoties supradicta verba à Choro canuntur. Si verò Celebrans non sedeat ad Hymnum

(uti fieri deberet Venerabili exposito) tum manet in eodem loco stans à dextris Celebrantis, donec Hymnus à Choro absolvatur, sic Gavantus p. 2. tit. 4. lit. N. asserens ita communio-riorem usum Romanum habere. Quia tamen Rubrica tit. 4. n. 7. quotiescunque Diaconus & Subdiaconus nihil cum Celebrante dicendum aut agendum habent, præcipit, ut unus post alterum stet à tergo Celebrantis, ideo alij, saltem in nostris partibus, plerumque etiam hunc modum servant, quos proin, ubi consuetudo sic habet, imitari licebit.

X. Prodeunte Cæremoniario ad finem Hymni & signo ad surgendum dante, surgit, posito birreto suo, ipse à Celebrante cum debitis osculis birretum accipit, & in illius sede collocat, sicque per longiorem viam iterum ante Celebrantem ad Altaris infimum gradum accedit, & transeunti Celebranti caput inclinât. Postquam verò Celebrans ad Altare ascendens *Dominus vobiscum* cantat, ipse post illum in secundo gradu stans cum eodem ad cornu Epistolæ accedit, ibique manibus junctis post eum iterum consistens, finitis Orationibus ad ipsum factâ genuflexione accedit, & stans à dextris illius, folia, si opus sit, vertit, *DEO gratias* in fine Epistolæ respondet, & se in genuflectendo, capite inclinando &c. conformât, ibique manet, donec veniat Subdiaconus.

XI. Dum Celebrans incipit Evangelium, accipit ipse librum Evangelij de manibus Cæremoniarj, & solus procedens ad medium Altaris, ante pectus elevatum gerens, & in infimo gradu genuflectens, collocat illum quasi jacentem super medium Altaris, ibique genu flexo stat in secundo gradu quasi medius inter Celebrantem, & Subdiaconum usque ad finem Evangelij. Finito Evangelio accedit ad partem Epistolæ, ibique per gradus ascendens ad Celebrantem, ministrat ei naviculam & cochlear more solito pro incenso benedicendo, quâ benedictione peracta, naviculâque Substituto restituta, genuflectens in supremo gradu Altaris, manibus junctis, & inclinato capite dicit: *Mundus cor meum* &c. eoque finito surgit, & ambabus manibus librum de Altari accipiens, flectit iterum in supremo gradu, & conversus ad Celebrantem dicit: *Iube Domne benedicere*, & dum Celebrans manum super librum extendit, eandem osculatur. Acceptâ postea benedictione descendit in planum, fa-

ctaque

Etâque genuflexione, ad locum Evangelij extra Cancellos procedit, librum ante pectus portans, Subdiacono à sinistris comitante. Postea è regione Subdiaconi stans librum apertum ei in manus tradit, & finito cantu in Choro, junctis ante pectus manibus *Dominus vobiscum* canit: dum canit *Sequentia*, signat pollice dextro initium Evangelij in libro, sinistrâ super librum positâ, reliquis digitis explicatis. Postea se ipsum in fronte, ore & pectore, eodem modo signat, sinistrâ pectori admotâ. Dum cantatur à Choro *Gloria tibi Domine*, ipse de manu Thuriferarij Thuribulum accipiens incensat librum in medio, deinde à parte dextra libri, suâ autem sinistrâ, & tandem à parte sinistra libri, suâ autem dextrâ, tribus ductibus, redditoque thuribulo, manibus junctis prosequitur Evangelium, caput versùs librum inclinans, quoties Nomen JESUS aut MARIA aut Sancti illius diei canit. Finito Evangelio redit ad medium Altaris, ibique Thuribulum accipiens ter incensat Celebrantem, antè & post profundè se inclinans, redditoque Thuribulum, quam tamen incensationem in Missa solemnè pro Defuncto non facit, uti nec benedictionem perit.

XII. Si Concio sit futura, primò juvat, si opus sit, Cæremoniarij in Casula Celebranti detrahenda, tum ipse Dalmaticam deponit, & dicto à Concionatore Evangelio cum Celebrante ad sedem præparatam accedit. Concione finitâ iterum ad Altare rediens, Dalmaticâ resumptâ, stat post Celebrantem, ac cantato *Credo*, ad Altare accedit, & cum eo Symbolum prosequitur inclinans caput, & genuflectens, quoties Sacerdos id facit, ac postea ad sedem accedens omnia observat, sicut ad *Gloria in excelsis* supra dictum est.

XIII. Cùm verò in Symbolo *Et incarnatus est*, cantatum fuerit, surgit, birretum ponit supra sedem, & profundè se inclinans Celebranti vadit ad Credentiam, accipit à Cæremoniario bursam ambabus manibus veluti jacentem, & illam usque ad faciem elevatam, parte aperta ad se conversa, solus sine comite per planum defert ad Altare, factâ in transitu Celebranti reverentiâ, & ante infimum gradum genuflexione ascendit, ibique ex bursa, quam in latere Evangelij ita collocat, ne impediatur, Corporale depromit, & explicat, ita ut ora Corporalis oram mensæ Altaris contingat, & pars

Cruce signata sit in medio, ubi Celebrans eam osculari debet; denique genuflectens, manibus ante pectus junctis, per breviorē viam descendit, & factā Celebranti debitā reverentiā sedet, tegitque.

§. II.

Quid ab Offertorio usque ad finem observandum.

I. Postquam Symbolo cantato Celebrans ad medium Altaris accessit, Diaconus stans post ipsum expectat, donec Offertorium dicat, tum ad ipsum ascendens, & à dextris stans junctis manibus, de manu Subdiaconi Calicem accipit, detegit, pallam removet, eamque prope Corporale collocat, ita ut facile prehendi possit: deinde Patenam cum Hostia arripens, prius Patenam (tum etiam manum Celebrantis) osculatur, & porrigit. Post hæc Calicem à Subdiacono accipiens, & ampullam vini à Ceroferario, vinum infundit, ac postquam Subdiaconus parum aquæ infuderit, Calicem sinistrâ elevans, & dextrâ pedem tenens cum debitis osculis Celebranti porrigit, & brachium ejus sustentans dicit cum illo *Offerimus*, deinde positum more solito in Altari Calicem palâ tegit. Subdiacono autem adhuc in cornu Epistolæ stanti Patenam Purificatorio inferius involutam ponit in manu dextra, eamque cooperit extremitate veli superhumeralis, quam tamen traditionem Patenæ in Missa solemnī Defunctorum non facit. Ubi autem Celebrans reliquas Orationes absolverit, ipse sicut in principio Missæ cochlear & naviculam eidem subministrat, & dum is oblata incensat, Calicis pedem tenet, & sinistrâ manu Casulam elevat; dum verò Crucem incensat, Calicem à medio ad latus Epistolæ removet, non tamen extra Corporale, iterumque postea reponit. Quando per medium Altaris transit, cum Celebrante genuflexionem facit, postquam autem hic incensationem absolverit, thuribulum ab eo accipiens, ipsum ter more solito incensat, & dum ille lavat manus, ipse cum Thuriferario ad planum in cornu Epistolæ vadit, ibique facta genuflexione incensat primò astantes in Choro, tum Subdiaconum, & postremò à Cæremoniario incensatur. Cùm dicitur Præfatio, stat retrò post Cele-

Celebrantem, & paulò antè, quàm dicatur *Sanctus*, ad Altare accedit, & cum Celebrante id media voce, & parùm inclinatus dicit, indèque iterum ad *Benedictus* se erigens, crucèque signans, factâ genuflexione ad sinistrum Celebrantis latus se confert, iterùmque genuflectens, de libro servit manus habens in eodem libro sustentando occupatas.

II. Quando Celebrans dicit: *Quam oblationem*, ipse factâ genuflexione transit ad dextram Celebrantis, ubi iterum in superiore gradu Altaris genuflectit, & cum elevatur SS. Sacramentum, fimbrias Planetæ sinistrâ elevat, dextrâ pectus pulsatur, & quando opus est, se erigens, Calicem discooperit, vel tegit, & cum Celebrante genuflectit. Quando verò Celebrans Calicem consecrat, non genuflectit, sed ad latus paululum retrò Celebrantem adstat, uti non multos ante annos Alexander VII. decrevit, ob memoriam & imitationem S. Laurentij, qui S. Xysto Pontifici Sanguinem offerenti adstitisse legitur. Peractâ Consecratione iterum flectit, & post oblatum Calicem, eundem cooperit, & factâ genuflexione ad sinistram Celebrantis transit, eique, ut antea, ministrat. Deinde iterum transit ad sinistram Celebrantis, eique ut antea ministrat. Dum Celebrans dicit *Nobis quoque peccatoribus*, pectus cum ipso percutit, sicut & Cruce se signat, quando Celebrans illa verba: *Omni benedictione*: pronuntiat. Quando ad verba: *per quem hac omnia*: ventum est, iterum factâ genuflexione ad dextram redit, & novâ genuflexione præmissâ Calicem detegit, genuflectit, surgit, & stans Calicis pedem, dum Celebrans super Calicem Crucem format, duobus digitis tenet, & Hostiâ à Celebrante depositâ, iterum genuflectit, & Calicem cooperit.

III. Dum Celebrans Præfationem (ut Gavantus loquitur) ad *Pater noster* canit, ipse factâ genuflexione vadit post Celebrantem, ibique stat usque ad verba: *Et dimitte &c.* his enim cantatis genuflectens per breviorè viam ad Celebrantis dextram ascendit, & acceptam à Subdiacono Patenam illi porrigit, prius tamen Purificatorio abstersam, osculisque præmissis. Quando autem Celebrans se Cruce signat, & genuflectit, ipse quoque hæc facit, simulque Calicem pro Hostia dividenda detegit, iterùmque cooperit, semper genuflectens. Factâ divisione Hostiæ, cum Celebrante dicit *Agnus*

DEI pariter inclinatus, & pectus percutiens; tum genuflectit usque ad finem Orationis *pro Pace*, quâ finitâ surgit, & extra Corporale Altare osculatur, non tamen ponens manus super eo: postea pacem accipit à Celebrante, ita eundem complexus, ut utramque manum sub humerum ejusdem ponat, dicentique *Pax tecum*, respondeat, *Et cum Spiritu tuo*, caputque ante & post complexum inclinet. Acceptâ pace mox genuflectit, descendit ad infimum gradum, & similiter pacem Subdiacono dat, ita ut ipse manum utramque super humeros ejus ponat, genâque finistrâ finistræ ejusdem genæ appropinquet. Tum faciens iterum genuflexionem accedit ad librum, & Celebranti assistit; cùm verò hic dicit: *Domine, non sum dignus*: pectus percutit, & Sacramentum adorat, ipse idem facit, profundè, dum Celebrans se communicat, versùs Altare inclinatus.

IV. Ubi Celebrans ablutionem accipit, librum ipse clausum cum Cussino accipit, & facta cum Subdiacono genuflexione defert ad cornu Epistolæ, transeundo per secundum gradum. Inde cum Celebrante ad librum accedens, vel ad medium rediens, & à tergo stans, postquam is finitis Orationibus *Dominus vobiscum* cecinit, ipse genuflectit, & vertens sese: *Ite Missa est* (vel sine versione *Benedicamus* aut *Requiescant*) cantat, quo absoluto iterum vertit se ad aram, & in secundo gradu à dextris Celebrantis flectit, caput profundè inclinat, & Cruce se signat, dum Celebrans Populum benedicit. Tum surgens ad cornu Evangelij vadit, & Celebranti Evangelium legenti assistit, & in fine, si Evangelium ex libro dicatur, librum claudit.

V. Finito Evangelio redit cum Celebrante ad medium Altaris, factâque Cruci reverentiâ ad planum descendit, ubi repetitâ reverentiâ debitâ, dat Celebranti birretum, & suum ipse à Cæremoniario accipit, sicque ordine, quo egressus est, redit, ita tamen, ut, ubi ad Sacristiam venerit, expectet stans cum alijs in recta linea, donec Celebrans, cui reverentiam facit, transiverit, tunc enim ipse sequitur, & in Sacristiam ubi venerit, primùm Cruci, postea Celebranti reverentiâ factâ, eundem in vestibus exuendis juvat, & tum demum suas exuit.

TITULUS II.

DE OFFICIO SVBDIACONI.

I. **A**nte egressum induit se ipse ante Celebrantem, iuuantibus Substituto & Acolythis, ipse verò iuvat Celebrantem, Manipulum cum osculo propè Crucem offerendo. Tum sonantibus omnibus campanis, facta Cruci debitâ reverentiâ, & postea Celebranti, egreditur ante Diaconum (nisi Celebrans pluviali sit indutus, tum enim ipse à sinistris fimbriam pluvialis tenens eum comitatur) cooperto capite, iunctis & erectis manibus. NB.

II. Ubi ventum est ad aram, stans proximo Acolythis birretum porrigit, genuflectit cum alijs, etsi non adsit Venerabile Sacramentum, & factâ Cruce cum Celebrante incipit Psalmum *Iudica*, ita iungens manus, ut, quantum fieri potest, Dalmaticam non tangant. Dum autem hunc alternatim cum Celebrante recitat, inclinat caput, humeros, aut corpus, aut Crucem facit, quoties Celebrans id facit, exceptâ Confessione illius. Dum verò Confessionem ipse cum Diacono facit, profundè se inclinat, & ad verbum *tibi Pater, te Patrem* se parùm ad Celebrantem convertit, ad verba *mea culpa &c.* ter pectus percutit, sinistrâ pectori admotâ.

III. Facta Confessione sine genuflexione cum Celebrante ad Altaris medium ascendit, vestem illius anteriorem & albam manu dextrâ attollens, alterâ manu pectori admotâ. Ubi verò ad Altare venerit, manibus iunctis, non super Altare positus genuflexionem facit.

IV. Ad initium incensationis dextrâ planetam circa humeros Celebrantis attollens eundem comitatur, sinistrâ pectori admotâ, & cum ipso ante Reliquiarum incensationem profundè se inclinans, vel, cum per medium transit, aut ab eo recedit, omnino genuflectens. Peractâ incensatione descendit cum Diacono in planum Epistolæ, nullâ factâ Altari reverentiâ, & stans à sinistris ejus expectat, donec Celebrantem incensaverit. Tum accedens ad Celebrantem, & stans ad dextram Diaconi facit cum Celebrante Crucem ad initium Introitus, & ad *Gloria Patri* caput Cruci inclinat. Postea verò alternatim cum eo *Kyrie eleison* dicens, factâ Cruci

reverentiâ per breviorẽ viam ad Sedilia ante Diaconum accedit, ibique Celebrantem ad sedendum per casulæ elevationem juvat. Si verò non sedendum sit, tum post introitum collocat se in plano post tergum Diaconi super secundo gradu in medio stantis.

V. Dum Celebrans *Gloria in excelsis* canit, ipse facta genuflexione ad Altare ascendit, & à sinistris Celebrantis stans, junctis manibus cum eo Hymnum illum recitat inclinans caput ad *Adoramus, Gralias, IESV Christe, Suscipe*, & Crucis signum ad verba *cum sancto Spiritu* faciens. Inde si sedendum, facta genuflexione iterum per breviorẽ viam ad sedilia accedit, ut priùs, ibique caput inclinat, quoties supra dicta verba canuntur. Circa finem Hymni, dato signo à Cæremoniaro surgit, ponit birretum in sede, & ad planum Altaris accedit, genuflectit, & iterum in medio post tergum Celebrantis se collocat, quæ omnia etiam simili modo, quando ad *Kyrie eleison* & *Credo* sedetur, facere debet.

VI. Quando Celebrans dicto *Dominus vobiscum* ad cornu Epistolæ accedit. ipse quoque cum eodem pari passu e vadit, & in linea recta post Diaconum stat facie ad aram conversa, caputque inclinat ad verba *Oremus, Per Dominum* & similia, non tamen respondet. *Amen.*

VII. Circa finem Orationis ultimæ accipit à Substituto (vel, ut vult Cæremoniale fol. 224. à Cæremoniaro) librum Epistolarum ambabus manibus, & elevatum ante pectus deferens, factâ Altari in medio genuflexione, vadit ad partem Epistolæ contra Altare in plano Presbyterij, vel (si non est capax locus) extra cancellos, remotus duos minimùm passus, sine nova genuflexione Epistolam cantat, ipse sibi librum tenens, quâ finitâ claudit librum, redit cum Socio ad medium Altaris, & si non sit Officium Defunctorum (in hoc enim omittit hanc Cæremoniam) facta genuflexione accedit ad Celebrantem, ferens ambabus manibus, ut priùs, librum, cujus superiorem partem in supremo gradu genuflectens versus Celebrantem parùm inclinat, & manum illius super librum extensam osculatur. Tum surgit, tradit librum Cæremoniaro, & Missale clausum cum Cussino supra pectus ad cornu Evangelij portat, ibique Celebranti Evangelium legenti in secundo gradu ad sinistram assistit, conformans se eidem

eidem in formando signo Crucis, capitisque inclinatione, & tam in principio, quam fine respondens, & Missale propius ad locum Corporalis pro Celebrantis usu collocans.

VIII. Finito Evangelio, quando Diaconus ad Celebrantem ascendit, ipse in plano stans expectat, donec Diaconus iterum descendat, & tum cum eodem genuflectens, & à sinistris comitans procedit ad locum Evangelij extra Cancellos, duos minimum passus distans ab illis, ibique faciem nec totam ad Altare, nec totam ad Populum, sed ferè ad eum modum, quo liber in Altari ponitur, ad Evangelium legendum vertit, librúmque apertum à Diacono accipit, & ad commoditatem cantantis elevatum tenet, nunquam se cum alijs inclinans, aut genuflectens. Finito Evangelio, nullâ Altari factâ genuflexione, vel reverentiâ aliâ, et si prostet Venerabile, portat librum apertum & elevatum ad Celebrantem, & indice manus dextræ initium Evangelij monstrat, nullam ei reverentiam in accessu faciens; quando tamen is librum osculatus est, ipse claudens librum profundè eidem se inclinat, & sine alia genuflexione per viam breviorè ad planum descendit, librúmque Cæremoniario reddit.

IX. Si Concio habenda sit, accedens ad Celebrantem, cum in Manipulo & Casula detrahenda juvat, ipse verò Dalmaticam & Manipulum exuens Thuriferario præbet, & expectans cum Celebrante, donec Evangelium finiatur, eo finito, cum ipso ad sedilia præparata, factâ prius debitâ reverentiâ procedit, iterúmque finita concione redit, & vestes reassumit.

X. Quando Celebrans *Credo* canit, ipse, ut in *Gloria in excelsis*, ascendit, & cum illo Symbolum recitat, in omnibus inclinationibus se eidem conformans, uti etiam in fine formando Crucis signo. Tum factâ reverentiâ, uti prius ad sedilia accedit, & recedit. Post *Et incarnatus est*, dum Diaconus bursam ad Altare portat, ipse cum eodem surgit, & manu biretum tenens, ac in loco consistens expectat, donec Diaconus ad suam sedem revertatur, tum iterum sedet, donec à Cæremoniario signum recedendi detur.

XI. Dum Celebrans dicit *Dominus vobiscum*, ipse post Diaconum stans in medio, ubi Celebrans ad Altare reversus *Oremus* canit, genua flectens per planum ad Credentiam, vadit,

vadit, ubi à Substituto velum longum super humeros, ita ut in latere dextro longius dependeat, accipit, & relicto super Credentiam parvo velo Calicis, sinistrâ manu nudâ Calicem per nodum accipit, & dextram extensam ponit super pallam velo superhumerali tectam, & sic eum per viam breviorē sine genuflexione ad cornu Epistolæ portat, & in Altari ponit, amotôque velo detegit. Quo factô Calicem Purificatorio extergit, quod circumvoluit nodo Calicis, sicque Calicem in manus Diaconi tradit, mox ampullam vini à Ceroferario traditam eidem Diacono porrigit, & statim ab altero Ceroferario ampullam aquæ accipit, dextrâque parùm ipsam elevans, & Celebranti ostendens, versùs eum inclinatus dicit: *Benedicite Pater Reverende*: & tum parùm aquæ in Calicem infundit, & expectat, donec Diaconus Patenam in manu ponat, veloque tegat, quam ipse ita gestans, ut pars interior ipsum respiciat, sine genuflexione descendit in medium planum Altaris, ibique facta genuflexione stans tenet eam ante faciem usque ad finem Orationis Dominicæ, sinistrâ manu brachium dextrum sustentans, neque cum Celebrante, aut Diacono genuflectit, nisi in casibus infrâ exprimendis. Quando Diaconus ipsum incensare vult, se versùs ipsum sistit, & ante ac post incensationem eidem se inclinat. Dum verò Celebrans dicit: *Orate Fratres*: ipse *Suscipiat* sine capitis inclinatione respondet.

XII. Ad Præfationem dum Celebrans canit *DEO nostro*, caput & ipse inclinat; finita autem præfatione ascendit ad sinistram Celebrantis, factâ priùs genuflexione, & cum eo *Sandus* inclinatus dicit, ad *Benedictus* se iterum erigens, & facta genuflexione ad medium planum redit.

XIII. Dum Celebrans dicit *Quam oblationem*, cum Diacono super infimum gradum Altaris genuflectit à tergo Celebrantis, in Officio Defunctorum autem ad cornu Epistolæ accedit, ibique flectens Hostiam & Calicem levatum ter incensat. Post Elevationem surgit, & rediens ad suum locum ibidem stat, usque dum Celebrans in Oratione Dominica canit: *Et dimitte nobis*, tunc enim facta genuflexione per breviorē viam ascendit cum Diacono ad Celebrantem, & ad Diaconi dextram se sistit, ac Patenam nondum detectam Diacono porrigit, velum in manibus Substituti relinquit, &

facta

facta genuflexione ad suum locum revertitur, statque à tergo Celebrantis.

XIV. Dum canitur à Celebrante *Pax Domini*, factâ genuflexione ad Celebrantis sinistram ascendit, & cum eodem *Agnus DEI* inclinatus, pectusque ter percutiens dicit, iterumque facta genuflexione ad suum locum revertitur, & ibi stat, donec Diaconus ad ipsum descendat, & Pacem det; quam ipse quoque statim dat Cæremoniaro, sed cum hoc discrimine, ut, dum eam à Diacono accipit, manum utramque supponat humeris; dum verò eam dat Cæremoniaro, super eisdem ponat. Post datam pacem genuflectit, & ascendit ad dextram Celebrantis: detegit, cum opus est, Calicem: adorat cum Celebrante, & cum dicit: *Domine non sum dignus*, inclinatus cum eodem pectus percutit. Dum Celebrans sumit Hostiam vel Sanguinem, profundè se inclinat versùs Altare; sumpto autem Sanguine, cum debita reverentia & ampullæ osculo vinum pro purificatione Celebranti infundit, uti & pro ablutione vinum & aquam; tum accepto parvo velo Calicis genuflectit, & per infimum gradum ad partem Evangelij vadit, Calicem mundat, aptat cum Purificatorio, Patenâ & pallâ cooperit, plicat Corporale, reponit in bursam, & ipsam super Calicem priùs à se velo coopertum ponit, & per gradus anteriores transiens, facta in medio genuflexione, portat ad Credentiam sine comite. Accedit ad medium, sequitur Celebrantem ad librum accedentem vel recedentem, flectit ad benedictionem cum Diacono in secundo gradu (nisi aliud Evangelium legendum sit, tunc enim portat librum facta post Diaconum in medio genuflexione) & caput profundè inclinans signo Crucis se signat, & ad cornu Evangelij cum Diacono se conferens assistit, Celebranti se in omnibus inclinationibus & Crucis formatione conformans ut ad primum Evangelium. Finito Evangelio dicit: *DEO gratias*: redit cum Celebrante ad medium Altaris, facit Cruci reverentiam, & mox in planum descendit, ibique factâ iterum reverentiâ, birretum à Substituto accipit, & ante Diaconum capite tecto in Sacristiam regreditur, ita tamen, ut, ubi ad Sacristiam venerit, sistens se cum alijs in linea recta Celebrantem transire sinat, & ipse primum post Diaconum Sacristiam intret, ubi factâ imprimis Cruci, postea Celebranti reverentiâ,

eundem in vestibus exuendis iuvat, & tum demum etiam ipse se exuit.

TITULUS III. DE OFFICIO CÆREMONIARII.

- I. **A**Nte omnia indutus Superpelliceo quærit, & signat in Missali & libro Evangeliorum, quæ sunt cantanda vel legenda: deinde videt, an omnia sint parata, præsertim pro Celebrante. Postea Missale apertum in Altari ponit, & Calicem ad Credentiam defert, eumque in medio ponit.
- II. Paratis omnibus induit Celebrantem, eumque in egressu ad sinistram, nudo capite, & junctis ac erectis manibus sequitur.
- III. Ubi ad aram ventum est, sistit se ad planum Epistolæ; ibique à Diacono birretum Celebrantis accipit, post genuflexionem ad sedem deportandum.
- IV. Si aspersio aquæ benedictæ facienda sit, comitatur Celebrantem, & dextram pluvialis partem elevat. Ubi ad Altare redierit, factâ debitâ reverentiâ, ad suum locum regreditur; finitis verò Orationibus ad Celebrantem accedit, eumque in casula induenda iuvat.
- V. Dum Celebrans dicit Psalmum *Indica*, ipse stare potest, sub Confessione tamen decentius flectit. Quoties autem Celebrans seipsum signat, vel caput inclinat, toties ipse quoque se signat vel inclinat, exceptâ Confessione. Dum autem Diaconus & Subdiaconus Confessionem faciunt, ipse se profundè versùs Altare inclinat, pectus percutit cum illis, & ad verba *Tibi Pater* ad Celebrantem se vertit.
- VI. Si ad *Kyrie eleison* vel *Gloria* sedendum sit, ipse Subdiaconum in sedendo iuvat, Dalmaticam attollendo. Tum diligenter attendit ad verba: *Adoramus, Gratias, IE SV Christe, Suscipe*, & ex suo loco surgens, capitis inclinati signo ad inclinationem monet, quod idem etiam signum dat ad recedendum, circiter quando *cum S. Spiritu* cantatur.
- VII. Quando Celebrans Orationes canit, ipse in secundo gradu eidem assistit, facie ad illum conversa. Finitis Orationibus recedit, & vel in suo loco consistit, vel, si ita moris sit, Subdiaconum ad Epistolam cantandam comitatur, eique à sinistris parùm à tergo assistit.

VIII. Dum

VIII. Dum Celebrans Evangelium legit, ipse librum Evangelij accipit, eumque Diacono in cornu Epistolæ stanti porrigit. Postquam verò Diaconus accepta benedictione in planum descendit, ipse factâ cum omnibus alijs Ministris genuflexione, primus procedit ad locum Evangelij extra Cancellos, & ibidem post Diaconum se sistit, & ad *Sequentiam* pollice signum Crucis in fronte, ore, & pectore format. Quando verò nomen JESUS cantatur, profundè versùs Cruçem; ad nomen MARIÆ autem versùs Diaconum se inclinat. Si genuflexio faciendâ sit, ipsa quoque versùs Cruçem peragitur. Dum respondetur à Choro *Gloria tibi Domine*, thuribulum à Thuriferario accipit, & Diacono offert, iterumque illud ab ipso recipit. In fine verò Evangelij ad locum suum rediens accipit à Subdiacono in planum descendente Evangelij librum, & ad Credentiam portat; postea thuribulum à Thuriferario accipiens, Diacono porrigit.

IX. Si Concio habenda sit, Celebranti Casulam detrahit, eundemque ad sedilia præparata finito Evangelio eundem sequitur, idemque post Concionem in reditu facit, simulque eundem in Casula induenda juvat, & ubi Concionator promulgandi vel orandi finem fecerit, eidem signum dat Symboli cantandi.

X. Dum sub Symbolo sedetur, diligenter attendat ad nomen JESUS & adoratur, Et Incarnatus &c. ut signum pro inclinatione dare possit. Post Versum *Et Incarnatus* vadit cum Diacono ad Credentiam, offert ei bursam, & cum eo usque ad locum suum proprium accedit, non autem usque ad Altare comitatur. Circa finem Symboli signum ad surgendum dat, sicut in fine ad *Gloria in excelsis*.

XI. Dicto Offertorio comitatur Subdiaconum ad Altare usque, reversusque ad locum suum manet ibi stans usque ad lotionem manuum, hâc enim peractâ ad sinistram Celebrantis accedit, & folia, si opus sit, vertit; manet quoque ibidem usque ad finem Præfationis, tum enim ad locum suum regreditur.

XII. Ad initium Præfationis iterum vadit ad sinistram Celebrantis, eique ad librum assistit, donec Subdiaconus Pacem à Diacono acceperit, tunc enim ad Subdiaconum in planum descendit, & ab eo etiam Pacem accipit, factâque

genuflexione dat Pacem Substituto, & ad cornu Epistolæ redit.

XIII. Quando Celebrans Communionem dicit, accedit ad illum, eique dictam Communionem ostendit, & librum dictâ ultimâ Oratione claudit, nisi Evangelium ex eo adhuc sit dicendum. Denique postquam Celebrans dicto Evangelio in planum descendit, factâ cum illo reverentiâ dat birretum Diacono, & sequitur Celebrantem in Sacristiam euntem.

XIV. In Missa minùs solemnè ante Missam Calicem ad Altare defert, & Corporale explicat, & eundem Calicem velotectum supra illud deponit, & Celebrantem à dextris vestit. Ante asperisionem Aquæ benedictæ asperillum eidem porrigit cum debitis osculis, uti & Manipulum & Casulam post asperisionem. In thurificatione idem, quod aliàs Diaconus, facit. Dum Celebrans legit Epistolam, ipse accepto ex Credentia libro, & factâ Altari reverentiâ solus vadit ad locum consuetum intra vel extra Cancellos, librum clausum & erectum ante pectus ferens, ibi Epistolam canit, & factâ in reditu genuflexione ante medium Altaris, sine benedictionis petitione aut manûs osculo librum ad Credentiam portat. Ante Evangelium ministrat naviculam & cochlear Celebranti, ut semper aliàs, cum consuetis osculis, & postea vadens ad locum Evangelij medium se inter Ceroferarios sistit, offert ad *Sequentia* thuribulum, & post finem Evangelij Celebrantem tribus ductibus, factâque antè & post reverentiâ incensat. Sub incensatione ad Offertorium eodem modo, ut ante introitum omnia facit, nisi quòd Calicis pedem, si sit in sacris, tenere debeat, dum is à Celebrante incensatur, eumque parùm remove, dum Crucis incensatio peragitur. Postquam autem ipse Celebrantem incensavit, & à Substituto vicissim est incensatus, accedit ad cornu Evangelij, & Celebranti ad librum servit. Quando Sacerdos dicit *quam oblationem*, factâ ipse genuflexione transit ab Altaris mensa ad gradum superiorem, & à dextris Celebrantis flectit, ejusdemque Planctam sub elevatione tenet. Peractâ elevatione surgit, genuflectit, & ad librum redit. Reliqua ut in Missa solemnè peragit.

TITU-

TITULUS IV.

DE SVBSTITVTI OFFICIO.

I. **A** Nte initium Missæ accipit librum Evangeliorum & velum pro Subdiacono, ampullas cum pelvicula, collocanda omnia ordine & decenter supra Credentiam. Diebus autem Dominis etiam Manipulum & Casulam effert, & super Cancellos ponit ad cornu Epistolæ, quia aspersio Aquæ benedictæ facienda est. Præterea videt, an in Altari Crucifixus, Candelabra, & Candelæ debito numero sint paratæ & accensæ; an parata funalia; an scamna pro Ministris & Assistentibus posita.

II. His constitutis iuvat Diaconum & Subdiaconum in vestibus induendis. Quando exeundum est ex Sacristia, factâ Cruci & Celebranti debitâ reverentiâ, sequitur ille sine socio ad latus, duos Ceroferarios, nudo capite, junctis & erectis manibus.

III. Ubi ad aram ventum, accipit à Diacono birretum, illudque cum reliquis supra sedes Celebrantis, Diaconi & Subdiaconi post genuflexionem ponit.

IV. Si aspersio Aquæ benedictæ facienda sit, accipit vas Aquæ benedictæ cum aspersorio stans à dextris Diaconi, porrigitque id illi sine osculo. Aspersione peractâ, accipit depositum à Celebrante pluviale, & in Sacristiam refert.

V. Ascendente Celebrante ad Altare, ipse cum reliquis surgit, accipit à Thuriferario naviculam, & sine nova genuflexione cum eodem ad cornu Epistolæ vadit, ibique stans à sinistris dat naviculam semiapertam in manus Diaconi sine osculis. Ad initium incensationis tollit cassinum & librum apertum, & stans in plano à sinistra Cæremoniarj utrumque tenet usque ad finem incensationis.

VI. Circa finem Orationis ultimæ accipit à Credentia librum Epistolarum ambabus manibus, eumque ad Subdiaconum affert; & nisi ipse Cæremoniarj secundum Cæremoniale id faciat, eundem Subdiaconum comitatur extra Cancellos, & canenti Epistolam à sinistris parùm à tergo assistit.

VII. Finitâ Epistolâ, si comitatus est Subdiaconum, redit cum eo ad Altare, & mox Thuriferarium ad Sacristiam

comitatur, iterumque reducit. Circa finem Gradualis, accipit naviculam, accedit cum Diacono & Thuriferario ad partem Epistolæ, offert illi naviculam, & factâ benedictione ab eodem iterum recipit.

VIII. Quando ad Evangelium cantandum extra cancellos prodeundum est, ipse ultimus Diaconum & Subdiaconum sequitur, & dum Evangelium ipsum canitur, post Diaconum à dextris Cæremoniarij facie ad Thuriferarium conversa consistit. Signat se Cruce, quando dicitur *Sequentia*, facitque inclinationem vel genuflexionem versùs Crucem, quoties Diaconus se inclinat vel flectit ad nomen JESU; si verò ad nomen MARIÆ aut alterius Sancti se inclinat, versùs Diaconum hæc inclinatio facienda est. Finito Evangelio Diaconum ad planum Altaris comitatur.

IX. Si Concio habeatur, Diacono Dalmaticam auferens super Cancellos decenter ponit, & Sellam Celebrantis ad locum, ubi Concio audienda est, portat, & absolutâ à Concionatore Evangelij lectione ad eundem locum ipse quoque ordine, quo ex Sacristia exiverat, accedit, & post Concionem ad Altare redit, Diaconum iterum vestit, & sedem Celebrantis refert. Paulò antè finem Concionis, si Sacristanus id non faciet, in Altari & super Credentiam candelas accendit.

X. Finito Symbolo dum Celebrans dicit: *Oremus*, comitatur Subdiaconum ad Credentiam, ibique velum illi porrigit, & juvat in eodem super Calicem ponendo; quo abeunte ad Altare, ipse velum parvum Calicis à Calice remotum complicat, & in Credentia ponit. Tum Thuriferarium ex Sacristia deducit, & naviculam accipiens, Diacono, ut supra ad primam incensationem ministrat, & recipit. Ad initium verò incensationis amovet ab Altari cussinum cum libro, tenens illud in plano ad latus Evangelij stans, donec incensatio ex illa parte sit peracta, tum enim iterum reponit prope Corporale ad commoditatem Celebrantis, factâque genuflexione recedit per planum ad suum locum; peractâ autem incensatione Thuriferarium iterum ad Sacristiam comitatur.

XI. Finitâ Præfatione procedit ex Sacristia, & genuflectit cum alijs Ministris in suo loco, donec Diaconus transeat ad dextram Celebrantis, tum enim accedens ad campanulam, eandem

eandem ter pulsat, dum Hostia & Calix elevatur. Completâ elevatione surgit, redit ad locum, & factâ genuflexione Thuriferarium cum alijs ad Sacristiam deducit, & reducit, ibique stans manet, nec genuflectit, etsi Diaconus Celebranti assistens genuflexionem faciat.

XII. Si Pax detur post *Agnus DEI*, ipse eandem à Cæremoniaro accipit, iterumque dat Thuriferario. Mox cum alijs Ministris genuflectit, usque dum Diaconus cum Subdiacono, sumptâ ablutione, per medium transeat, tum enim surgit, & erectus consistit.

XIII. Ad ultimam benedictionem cum alijs flectit, caput profundè inclinans, & dum ea datur, Cruce se signans. Finito Evangelio, Birreta afferens, Subdiacono suum porrigit, & ordine, quo egressus est, ad Sacristiam redit.

XIV. In Missa minùs solemni ipse à sinistris vestit Celebrantem. Sub incensatione supplet locum Subdiaconi, redditâ Thuriferario naviculâ, Planetam incensantis elevando, & quoties ille inclinationem Cruci facit, aut genuflectit, pariter flectendo. Dum Celebrans legit Epistolam, ipse eidem assistit, & finito ab eo Graduali defert Missale clausum cum cussino ad cornu Evangelij, ibique apertum collocat ad commodum Celebrantis. Ante Evangelium confert se ad cornu Epistolæ, & post incensum impositum, ad cornu Evangelij, ibique ex latere se sistit. Ad incensationem sub Offertorio accedit cum Thuriferario, & naviculam Cæremoniaro porrigit, iterumque Planetam incensantis elevat. Ad verba *Quam oblationem* accedit cum Cæremoniaro ad gradum superiorem, si commodè fieri potest, & à sinistris flectit. Reliqua ut in Missa solemni peragit.

TITULUS V.

DE THURIFERARII OFFICIO.

I. **A**Nte Missam curare debet, ut habeat thuribulum accensis prunis, & naviculam thure & cochleari instructam. Dato signo omnium campanarum præbet naviculam Diacono, & tenet thuribulum pro incenso imponendo, quo imposito, factâ Cruci & Celebranti reverentiâ progreditur primus è Sacristia, lævâ naviculam ferens, dextrâ thuribulum leviter agitans.

H 3

II. Ubi

II. Ubi ventum est ad Altare, genuflectit cum alijs, & dum post factam Confessionem Celebrans ad Altare ascendit, tradit Substituto naviculam, & cum eo ad cornu Epistolæ thuribulū ferens vadit, ibiq; unū genu flectens in supremo gradu, facie ad Celebrantem versa, tenet thuribuli annulum sinistrā, dextrā ipsum thuribulum in medio catenularum apertum, & ad altitudinem naviculæ elevatum. Facta benedictione incensī porrigit thuribulum clausum Diacono, & post incensationem Celebrantis ab illo iterum accipit, ad Sacristiam defert, & mox redit.

III. Post Epistolam cantatam, comitante Substituto, ad Sacristiam pergit, & thuribulum cum navicula affert, & paulò antè finem Gradualis cum Diacono ad partem Epistolæ accedens, tenet, ut aliàs, thuribulum pro incenso imponendo, quod tamen facta benedictione ipse retinet in manibus, & accedens cum alijs ad Credentiam, factā genuflexione, ibi stat, donec Diaconus benedictionem acceperit, tunc enim accedit ad medium Altaris, & genuflectens, procedit post Cæremoniarium extra Cancellos, ibique, dum cantatur Evangelium, post Diaconum à sinistris Cæremoniarij se sistit facie ad Substitutum à dextris stantem conversā. Dum respondetur à Choro *Gloria tibi Domine*, porrigit Cæremoniarario thuribulum, iterumque ab eo post incensationem recipit. Finito Evangelio post Ceroferarios ad planum Altaris redit, ibique Diacono aut Cæremoniarario thuribulum offert, & iterum acceptum in Sacristiam refert.

IV. Si Concio habenda sit, ipse Subdiacono Dalmaticam aufert, & super Cancellos decenter ponit; postea cum alijs ad locum Concionis audiendæ accedit.

V. Post Offertorium accedit cum Substituto ad Sacristiam, affert thuribulum, & sicut in prima incensatione offert Celebranti pro thure imponendo, & postea Diacono. Completa incensatione Celebrantis ipse cum Diacono in planum ad cornu Epistolæ vadit, ibique genuflexionem facit, & incensato Subdiacono thuribulum à Diacono accipit, eumque pariter incensat duplici ductu, antè & post inclinans caput. Quo factō incensat Acolythos ad dextram & sinistram, ac denique populum, refertque thuribulum in Sacristiam, & ibi usque ad finem Præfationis manet.

VI. Fi-

VI. Finita Præfatione redit ad Altare, & facta genuflexione flectit usque ad verba: *Quam oblationem*, tum enim factâ iterum genuflexione ad cornu Epistolæ vadit, & flectens in secundo gradu, imposito thure sine benedictione, dum Hostia elevatur, ter eam incensat, nimirum dum Sacerdos eam adorat, dum elevat, & dum deponit. Atque idipsum etiam ad Elevationem Calicis facit. Quâ finitâ surgit, & genuflexione factâ ad Sacristiam defert thuribulum, & mox reversus ad Altare, post genuflexionem in suo loco stans manet.

VII. Quando post *Agnus DEI* pax datur, ipse eam à Substituto accipit, & mox primo Ministro à dextris stanti eandem dat. Finitâ Missâ præit ad Sacristiam, sicut in egressu, ita tamen, ut prope Sacristiam subsistens prius Celebrantem cum Assistentibus & Cæremoniaro eam intrare sinat, & ubi ipse ingressus fuerit, Cruci primùm, tum Celebranti reverentiam faciat, & Assistentes in exuendis vestibus juvet.

VIII. In Missa minùs solemni thus ante egressum non imponitur, nec thuribulum secum effert, sed, si sit Dominica, vas Aquæ benedictæ præparat cum aspergillo. In incensatione verò primâ & secundâ, incenso benedicto, ponit naviculam supra Credentiam, & Cuslinum cum Missali ex Altari tollit, & sustentat usque ad finitam incensationem; tum thuribulum in Sacristiam refert, quod, dum canitur Graduale, solus ipse iterum ex Sacristia reportat. Reliqua more solito peragit.

TITULUS VI.

DE OFFICIO CEROFERARIORUM.

I. **A**Nte egressum accendunt suas Candelas, faciunt reverentiam Cruci & Celebranti, & primi post Thuriferarium exeunt, nudo capite, candelabra in manibus portantes.

II. Ubi ad Altare ventum est, genuflectunt, & candelabra ad Credentiam deferunt, & in anterioribus cornibus deposita relinquunt, hinc illinc prope candelabra flectentes, ante Confessionem se signant Cruce cum Celebrante, caputque inclinant cum illo, excepta Confessione; quando tamen

Ministri faciunt Confessionem, etiam ipsi se profundè inclinant versùs Altare, pectora percutiunt ad *mea culpa*, & ad *tibi Pater* ad Celebrantem se vertunt. Si verò Aquæ aspersio facienda sit, tum stant apud candelabra, donec Sacerdos Psalmum *Iudica* recitare incipiat.

III. Ascendente ad Altare Celebrante surgunt, & si ad *Gloria* sedendum sit, is, qui proximior est Diacono, eum iuvat in Dalmatica supra sedem explicanda.

IV. Quando Diaconus pro Evangelio cantando benedictionem accepit, accedunt ad extremitates plani apud Altare, & factâ genuflexione cum alijs, sequuntur Thuriferarium ad locum, ubi Evangelium canitur, & unus ad dextram, alter ad sinistram Subdiaconi sistunt; nec unquam cum alijs caput inclinant, aut genuflectunt. Finito Evangelio post Subdiaconum & Cæremoniarium ad medium Altaris accedunt, genuflectunt, & candelabra ad Altare portant, ibique manent stantes.

V. Si Concio habenda sit, extinguunt candelas suas, & sedes pro Ministris sacris ad locum pro Concione audienda deputatum portant, & post Concionem iterum reportant.

VI. Quando Celebrans Offertorium dixit, ipsi cum ampullis, & pelvicula ad cornu Epistolæ accedunt, & alter ampullam vini, alter ampullam aquæ Subdiacono offerunt, recipiuntque. Postquam verò Celebrans incensatus est, accedunt ad illum, & cum debita reverentia alter aquam affundit, alter mappulam primò plicatam ferens, deinde utraque manu extensam porrigit, recipitque.

VII. Finita Præfatione, accendunt candelas in majoribus candelabris, ubi mos est, quia tunc non adsunt alij, qui hoc faciant. Tum genua flectunt cum alijs Ministris usque ad finem elevationis.

VIII. Dicto *Agnus DEI*, si Pax datur, is, qui proximior est Acolytho minimo, ab eo Pacem accipit, statimque socio porrigit.

IX. Quando Celebrans Sacrum Sanguinem sumpsit, maturè ipsi afferunt, unus quidem ampullas vini & aquæ cum pelvicula, alter verò velum parvum pro Calice tegendo, eaque sine osculis porrigunt Subdiacono, iterumque postea ampullas ad Credentiam portant.

X. Ad

X. Ad Benedictionem flectunt, capita profundè inclinant, & Cruce se signant. Finito verò ultimo Evangelio candelabra accipiunt, & in extremitatibus plani consistentes genuflectunt, & post Thuriferarium in Sacristiam redeunt, ita tamen, ut ante illam subsistant, & Celebrantem cum Assistentibus & Cæremoniario priùs intrare sinant, in ingressu verò Sacristiæ Cruci & Celebranti reverentiam facere ne obliviscantur.

TITULUS VII.

DE OFFICIO ACO LYTHORUM.

I. Quando Sonantibus omnibus campanis signum ad egressum datum est, faciunt cum alijs Cruci & Celebranti profundam reverentiam; & in egressu sequuntur Substitutum in Cottis bini & bini, nudo capite, junctis & erectis manibus.

II. Ubi ad Altare ventum est, ad sua sedilia accedentes, faciunt cum alijs genuflexionem, & stant usque ad initium Missæ, hâc enim inchoatâ flectunt, faciunt Crucem, & capita inclinant, quoties Celebrans id facit, exceptâ confessione. Quando tamen Assistentes confessionem faciunt, ipsi quoque profundè se inclinant, pectora percutiunt ad *mea culpa*, & ad verba *tibi Pater* versùs Celebrantem se vertunt.

III. Ascendente ad Altare Celebrante surgunt, & manent stantes suis locis, donec ad *Kyrie eleison*, & *Gloria* reliqui etiam sedeant, tunc enim & ipsi sedent, & ad signa à Cæremoniario data vel caput detegunt, & profundè se inclinant, vel surgunt circa finem Hymni.

IV. Quando cantatur à Diacono Evangelium extra cancellos, vertunt se ad Diaconum, ita tamen, ut tergum Altari non obvertant; & quoties ille Crucem format, vel genuflectit, vel ad nomen *JESU* caput inclinat profundè, ipsi quoque hæc omnia faciunt, sed versùs Crucem inclinari; quando verò ad nomen *MARIAE* aut alterius Sancti caput ille inclinat, ipsi versùs Diaconum eandem reverentiam faciunt.

V. Si post Evangelium Concio habenda sit, ipsi postquam Celebranti & Assistentibus vestes detractæ sunt, sca-

mna oblonga ad locum Concioni audiendæ deputatum portant, eoque se, recitato Evangelio, cum alijs conferunt. Finita concione verò ea iterum ad locum suum portant, ibique vel stant, vel sedent sub *Credo*, & ad signa Cæremoniarj inclinationes vel genuflexiones faciunt, prout alios facere viderint.

VI. Dum post Offertorium à Substituto incensantur, thurificanti respondent capitis inclinatione, & quisque incensandus sequentem invitat ad honorem incensationis recipiendum. Dum verò Thuriferarius thuribulum ad Sacristiam reportat, ipsi quoque facta genuflexione eum sequuntur.

VII. Finita Præfatione ingrediuntur ad Altare cum Thuriferario, funalia accensa ferentes, & Presbyterium ingressi suis quisque locis genuflectunt, & demissis in terram funalibus genuflexi manent. Dato verò primo signo elevationis funalia in altum ad pectus usque elevant, quæ tamen post illam iterum demittunt, & factâ genuflexione sequentes Thuriferarium ad Sacristiam reportant, & ubi mox redierint, in suis locis stantes manent. In Missis tamen Defunctorum non nisi post finitam Communionem discedere debent juxta *Gavant. p. 2. tit. 13. n. 3. lit. D.*

VIII. Quando post *Agnus DEI* Pax datur, ipsi quoque à vicino Ministro Pacem accipiunt, & proximè astanti vicissim dant; tum genuflectunt usque ad transitum Assistentium per medium, tunc enim ita surgunt, ut cum Assistentibus à genuflexione erectis & ipsi erecti sint.

IX. Dum finitâ Missâ ad Sacristiam reditur, eundem ordinem servant, quem in egressu tenuerunt; ubi tamen ad Sacristiam venerint, ante eam cum alijs in linea recta hinc & inde consistentes Celebranti, cui reverentiam faciunt, & dignioribus Ministris, prioris ingressus honorem relinquunt, & tum demum & ipsi ingressi Crucem prius, postea Celebrantem conveniente reverentiâ honorant, ac

Cottas cum debita modestia deponunt.

TITU.

TITULUS VIII.

DE OFFICIO MINISTRI IN
PRIVATA MISSA.

I. **C**um ad quietem & devotionem Celebrantis non parùm conducatur, si Ministrum bene instructum habeat, ideo ut hanc quoque instructionem ritè suscipere possit Sacerdos, opere pretium videtur, ut ea etiam, quæ à tali Ministro specialiter observanda sunt, breviter hoc loco explicentur.

II. Prima itaque illius cura sit, ut ad manum habeat Sacerdos pyxidem Hostiarum apertam, juxta, non supra paramenta collocatam, ex qua cum accepta fuerit Hostia clausam suo iterum reponat loco, deinde Sacerdotem in vestibus sacris induendis aptè juvet. Eum in sinem Humerale, quod Sacerdos capiti imponit à tergo defluum, extremis angulis apprehensum, super humeros reducat, & inter scapulas replicet: Albam modestè per caput Sacerdoti inserat, & primò dextram, tum sinistram manicam aliquantulùm elevet, & ut brachia commodè Sacerdos inserat, juvet attrahendo, quantum satis erit; contractam verò ultra humeros Albam, ne iterum in brachia defluat, aptè inter scapulas Sacerdotis colliget. Cingulum à tergo eidem in manus tradat æqualiter dispositum, & Albæ partes inferiores, si longiores sint, ita componat, ut nec veste altiores sint, nec terram attingant: quando verò Sacerdos Stolum induit, advertat, num explicata sit, & Crux in medio consistat, manúque, si non sit ritè applicata, suaviter reducat: Casulam denique sic superinducat, ut Sacerdotis caput non contingat. Ligamina verò Casulæ ita manu comprehendat, ut ne Sacerdoti eam induenti incommodent: quòd si verò intra fissuram Casulæ adhuc hæreant, ea inde opportunè eximat, ne, si postea primùm attrahere volet, cum eam Sacerdos jam induit, eidem molestè in faciem involent.

III. Cum tempus est progrediendi ad Altare, librum accipiens in brachium sinistrum reclinat, & Sacerdotem oculis demissis, corpore erecto, gravi & maturo incessu præcedat. Si transeat ante Altare, in quo Venerabile Sacramentum vel

asservatur, vel consecratum est, genuflectat cum Sacerdote, cum non præveniendo, aut, si fortè elevetur, omnino in genua procumbat.

IV. Ubi ad Altare ventum est, accepto à Sacerdote pileolo, ipse genuflectat, etiam si Sacerdos ob absentiam SS. Sacramenti profundam tantùm reverentiam faciat, quia sic in solemni Missa omnes facere jubentur, uti rectè notat Bauldrius p. 3. c. 9. ubi etiam addit, cùm Diaconus & Subdiaconus Rubricarum p. 2. §. 4. num. 7. jubeantur genuflectere, quoties ante Crucem transeunt, conveniens utique esse, ut idem etiam à Ministro privatæ Missæ observetur, licet idem Author non audeat improbare morem eorum, qui profundam tantùm in transitu reverentiam faciunt, cùm multi gravissimique Authores, ut ipse loquitur, id sentiant, ac praxis faveat.

V. Deposito birreto, non supra, sed extra Altare, & cancellis, si opus sit, clausis, ex sinistra parte in plano, non in æquali cum Sacerdote linea, sed paululùm retrò illum flectat, ac protensis junctisque manibus, cum eo Psalmum *Judica*, aliasque Preces, non irruendo in verba Sacerdotis, distinctè, integrè, nec nimis festinanter aut voce nimis remissâ, recitet, Crucis signum faciens, quoties Sacerdotem facere id videt. Ad *Gloria Patri* caput cum eodem inclinet, uti & cùm *DEVS tu conversus* dicit. Dum verò ipse Minister *Confiteor* dicere incipit, tum primùm, non antè, corpus profundè inclinet, eùmque situm, usque dum Sacerdos *Indulgentiam* pronuntiare incipit, retineat: dum verò *Tibi Pater*, aut *Te Pater* dicit, modicè se versùs Sacerdotem convertat, & ad *mea culpa* pectus ter dextrâ, modestè & non sonorè percutiat, sinistrâ interim pectori admotâ, quod etiam observat, quando signum Crucis facit.

VI. Ubi Sacerdos ad Altare ascendit, & ipse gradum ultimum sine ulla reverentia (cùm non discedat à loco) occupet, aut, si tantùm suppedaneum adsit, in suppedaneo quoque flectat, cùm volet, & Sacerdoti ad omnia commodè respondeat.

VII. In fine Epistolæ, ubi *DEO gratias* responderit, ad medium procedat, factâque ibi reverentiâ ad cornu Epistolæ accedens, ubi Sacerdos discesserit, librum accipiat, & repetitâ

titâ in medio reverentiâ in cornu Evangelij sic eum deponat, ut pars posterior cornu Altaris respiciat, & Sacerdoti obliquo situ Evangelium legenti sit accommodatus. Advertat tamen, an in Missa Defunctorum Sacerdos non sequentiam *Dies ira* recitet, tunc enim non finitâ Epistolâ, sed ad verba: *oro Supplex & acclinis*: uti & in Missa Resurrectionis ad verba: *Sepulchrum Christi viventis*: in Missa Pentecostes: ad verba *Flecte, quod est rigidum*: tandem in Missa pro Festo Corporis Christi ad verba: *Bone Pastor panis vere*, surgendum erit ad deportandum librum ad cornu Evangelij. Sed & hoc etiam bene notandum, ut si Sacerdos statim post *Kyrie eleison* ad latus Epistolæ accedat, & varias Orationes ac Epistolas recitet, Minister neutiquam se loco moveat, donec post dictum *Dominus vobiscum* iterum aliquam Epistolam absolverit. Quod si verò Sacerdos, dum prosequitur, quæ Epistolæ subjungi solent, genua flexerit, idem facere Minister debet, si tum stare eum contigerit.

VIII. Cùm Sacerdos ad Evangelium dicendum accedens ad illa verba: *Initium* vel *Sequentia* signo Crucis minore se signat, & ipse pollice solo similem Crucem faciat, & ubi SS. JESU nomen protulerit, caput versùs Crucem (quod idem etiam sub Introitu, Orationibus & Epistola observandum est) inclinet: si autem Sacerdos genuflectit, & ipse versùs librum genuflexionem faciat. In majore Hebdomade, in fine Passionis, dici debet *Laus tibi Christe*. Finito verò Evangelio sine reverentia in loco suo (ad cornu Epistolæ) iterum genuflectat.

IX. Ubi Sacerdos Offertorium dixerit, surgat, & factâ eodem in loco reverentiâ ad Credentiam vadat, urceolos cum pollubro accipiat, atque ad Altare per gradus in cornu Epistolæ ascendat. Tum singulas ampullas, unam post alteram, manu dextrâ ad cinguli altitudinem elatâ, tenens apertas, & in summitate deosculans (non tamen manum Celebrantis) cum debita reverentia ante & post oblationem factâ, Sacerdoti sic offerat (sinistrâ manu interim pectori admotâ) ut commodè ab eo singulæ accipi queant. Subinde Mantile quoque sic præparans, ut facilè apprehendi queat, arrepto aquæ urceolo & pollubro stans vel flectens in supremo gradu Altaris expectet, donec Celebrans ad ipsum accedat.

dat, tunc enim cum osculo ampullæ & ordinarijs reverentijs aquam affundet, & mox in vasculum ad id deputatum, aut angulum Altaris iterum effundet, urceolósque cum pollubro ac mantili, suo loco reponet, & quantum fieri potest, urceolos cum pollubro in Altari non relinquet.

X. Infusione absolutâ, rectâ ad suum locum ex Epistolæ parte, non ad medium Altaris accedat, factâque reverentiâ genuflectat. Cùm Sacerdos dixit: *Orate Fratres*, Minister interjectâ perbrevis morulâ, Orationem *Suscipiat* erectus dicat, sicut ad alia usque ad Præfationem, erecto quoque, non inclinato corpore respondendum erit: ad *Sanctus* verò tintinnabulum aut uno continuato sono, aut, ubi sic moris est, ter interrupto pulset, usque dum Sacerdos *Benedictus* dicat, tum enim tintinnabulum in gradu versùs Celebrantem deponens, ad cereum accendendum (postquam Sacerdos, finitâ memoriâ vivorum, manus iterum disjunxerit) præmissâ in suo loco, non in medio (nisi fortè per hoc ad alterum cereum accendendum transire deberet) reverentiâ se conferat, eoque accenso ad locum suum redeat, & usque dum Celebrans oblata signare incipiat, expectet, atque ad medium factâ reverentiâ accedens retrò Sacerdotem flectat, Casulamque sine osculo (ut monet Bauldrius) moderatè elevatam teneat, campanulam statim, cùm Sacerdos incipit genuflectere, ad Elevationem Hostiæ & Calicis continuato, aut, ut Gavanto & alijs magis placet, ter interrupto sono pulset, donec post & Hostiæ & Calicis in ara repositionem Sacerdos iterum genua flexerit; moram verò trahet flectens eodem in loco, deposito interim tintinnabulo, dum Sacerdos Altare fuerit deosculatus, tum enim surget, ac præmissâ genuflexione, repositurus suo loco tintinnabulum, ad cornu Epistolæ se reducet.

XI. Ad *Nobis quoque Peccatoribus, Agnus DEI, & Domine, non sum dignus*: semper etiam ipse cum Sacerdote percutiat pectus, & ad omnia, prout opus est, respondeat. Ubi verò Communio faciendâ fuerit, post dictum *Agnus DEI* surgat, factâque reverentiâ lintheum pro Communicantibus, si opus fuerit, aptet: tum ad cornu Epistolæ in plano flectens, cùm Celebrans Sacrum Sanguinem sumere incipit, ipse quoque junctis manibus, & inclinato corpore *Confiteor* dicat, ac postquam

quam Sacerdos Communionem distribuit; ipse ablutionem post modicum intervallum porrigat, semper genuflectens, quoties Sacerdos cum SS. Sacramento ei occurrerit.

XII. Peractâ Communionem (aut si nulla fuerit, cum Celebrans sumptâ Hostiâ Calicem discooperit) ad locum Credentiæ redeat, urceolos accipiat, & factis solitis osculis ac reverentijs, antè & post, vinum pro Purificatione; pro ablutione verò etiam aquam post vinum, supra, non juxta digitos Sacerdotis infundat: in omni verò infusione mediocritatem teneat, nec nimis lentè, nec nimis præcipitanter eam præstet, nec nimis multum, de aqua præcipuè, nec nimis parum, de vino saltem, magis ad hoc obsequiû necessario, infundat, observetque signum cessandi à Sacerdote dandum. Urceolos verò etiam, cum infundit, ita scitè tractet, ut ne guttæ ponè effluent, & pedem Calicis aspergant: ac repositis deinde urceolis ad locum Evangelij per longiorem viam accedat, librûmque omissis interim alijs omnibus, nec impedimento sit Sacerdoti Calicem composituro, ad cornu Epistolæ, factâ semper in medio reverentiâ, portet, Cereos pro Consecratione accensos extinguat, atque ad cornu Evangelij recedens flectat, & aptè ad omnia respondeat: maximè, cum per Octavam Paschæ ad *Ite Missa est* Alleluja duplicabitur, noverit sibi quoque ad subjungendum *DEO gratias* Alleluja duplicandum esse. Et in Quadragesima se inclinât, etiam genuflexus ad Orationem super Populum, incipiens statim ac Celebrans incipit dicere: *Humiliate capita vestra DEO.* Gerlac. p. 2. tit. 16. n. 40.

XIII. Post ultimam Orationem, si Sacerdos librum apertum reliquit, ipse illum ad cornu Evangelij more solito deportet, ac obliquè, ut suprâ dictum est, collocet, iterûmque finito Evangelio reportet. Si verò clauserit librum, in suo loco immobilis perseveret, donec Sacerdos benedictionem dederit, aut sine illa (ut fit in Missa Defunctorum) ad cornu Evangelij accesserit; ad Benedictionem inclinatus, & se quoque signo Crucis signans eandem accipiat, surgensque, & factâ in medio reverentiâ ad cornu Epistolæ accedens, ad illa verba: *Initium S. Evangelij*: minorem Crucem faciat, finitoque Evangelio primùm, & non antè, Cereos (nisi alius facere consueverit) à parte Evangelij incipiens, deinde primùm in parte Epistolæ, juxta Gerlac, p. 2. tit. 16. num. 42. &

alios,

alios, extinguat, cavens tamen, ut ne fumigent; deinde librum ab Altari sumat, & porrecto Sacerdoti birreto, eundem præmissâ reverentiâ ad Sacristiam antecedit, & si in transitu alicubi genuflexio facienda est, Sacerdotem non præveniat, sed simul cum eo genuflectat, ut initio dictum est: denique ad limen Sacristiæ consistens, ac reverentiam Sacerdoti, & Cruci faciens, deposito libro, eundem in vestibus exuendis juvet.

XIV. Tempore autem hyemis, singularem curam habebit luminum, quæ cum necesse fuerit, emunget eâ solertiâ, ut quàm minimè interim molestus, vel impedimento sit Sacerdoti: secundariam quoque candelam ad librum ita aptè collocabit, ut sine nova opera Sacerdotis, ritè semper serviat: & cum Evangelium legetur ex libro, sive in Missæ initio, sive in fine, opportunè retrò Sacerdotem, inter Calicem & librum apponet: quæ verò in clathris erunt Communicantium, ita disponet æquis intervallis, ut quocumque progrediatur Sacerdos Communionem distribuens, semper habeat ad id genus Officij necessariam lucem, nisi illi singularis à quoquam candela præferatur.

XV. Si bini fuerint Ministri, simul quidem accedere ad Altare ante Sacerdotem, & recedere: simul etiam ad infusionem vini & aquæ se conferre: cereos pro elevatione, si plures accendendi sint, accendere; sub ipsa elevatione Casulam Sacerdotis elevare, & ad omnia Sacerdoti (nisi malit unicus id præstare ad confusionem vitandam) respondere poterunt: reliqua tamen ita inter se disperient, ut is, cui magis convenit quæpiam actio, eam suscipiat; dum verò liber ad alteram partem portandus est, in medio concurrentes & flectentes genua, loca permutent: Sub magna autem Communione, si duo scyphi adsint, alternatim abluionem porrigant; si verò unum tantùm vasculum adsit, is, qui à dextris est, solus id faciat, alter interea à sinistris in plano flectat, aut, ubi opus est, in hyeme Sacerdoti Communionem distribuenti candelam præferat.

XVI. Denique quòd Rubricæ Sacerdoti Celebraturo præscribunt, id ipse quoque sibi observandum meminerit, ut scilicet post inchoatum Sacrum non curet ampliùs, quid in alijs Altaribus fiat, sed perinde se gerat, ac si nullus præter suum Sacerdotem in templo celebraret.

P A R S